

SATIUM Cuminum omnibus notum est. Sed an sylvestre, idq; præsertim, quod primo generi à Dioscoride assignatur, in Italia proueniat, ego quidem affirmare non ausim: quòd nec illud uiderim, aut repererim unquam, neque præterea ab alijs repertum, uel ex Lycia, Galatia, & Hispania allatum audiuerim. Quod uerò secundo ascribitur generi, si in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio, & Gesnero, uiris doctissimis, eam plantam esse putauerim, quã Germani uulgò Rittersporn, hoc est, Equitis calcar, & Consolidam regalem uocant. Quandoquidem planta hæc nascitur in segetibus. Caulẽ profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diuisis, sylvestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ uiolæ æmulos: ex altera quorum parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ ueterũ calcaris formam exprimere uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in paruis corniculis conclusum. Vt ex hac descriptione existimem, uix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, potestremum Cumini genus referat. Cæterum Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem scripsere, flau coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam uocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed ij, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisq; sanæ mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplastarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flau coloris Melanthium: cum omnibus palàm sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera nanq; in forma, magnitudine, sapore, ac omni deniq; facultate illis maxime consentiunt. Sed quid multas nōne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus: in quibus tamen uariis seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera. Id quod etiã perspicuum est, in hyoscyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in huiusce sylvestris Cumini historia patres illi, & qui eos sequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis accrosum gignitur, fortasse (ut opinor) uulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthij instar, durum, solidum, fræctũq; contumax, quod in pimpinella uulgò uocata non uisitur. Satium folijs ferè feniculum representat: unico exit caule, pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, ueluti feniculum, in qua copiosum profert semẽ: radix ei albicans est, summo cespite repens. Tractu gaudet calido, & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Cumini uires scriptas reliquit Galenus lib. v. l. simplic. medic. sic inquit. Cumini semine potissimum utitur, quemadmodum anisi, ligustici, cari, & petroselini. Est autem & facultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodq; tum urinam mouentis, & flatum discutientis: ex tertio ordine excalfacientium. Κύμιον ἄμπερον quod Græcis, Cuminum et Cuminum satium Latinis dicitur: Italis, Cumino domestico: Arabibus, Camum, seu Kemũ: Germanis, Kimmel: Hispanis, Comino: Gallis, Comin. Quod uerò Græci κύμιον ἄγριον, Latini Cuminum syluestre nominant: Itali, Cimino saluatico.

Cumini consideratio.

Monachorũ error.

Cumini uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄμμι. A M M I.

CAP. LXI.

AMMI Aethiopicum cuminum appellant. Pleriq; hoc natura diuersum esse ab illo existimant. Vulgò notũ est, semen exile, multò minus cumino, organũ respiciens. Eligendum est purum, minimè fufurosum. Vis ei excalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum uino potum: menstrua ciet. Miscetur derodontibus cantharidum medica mentis, quæ ecdoria uocãt, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit. colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uulvas purgat.

QUANQVAM uaria, ac diuersa semina uiderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs hætenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis passim habetur, cum probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroselini semen æmulatur, ut uisu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cum haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facile deprehenditur. Præterea cum hoc nullum organum saporem gustui representet, quem tamẽ referre uerum Ammi Dioscorides est auctior, adhuc elarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrariũ sensisse uidetur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinauerit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. x. cap. xv. cum inquit. Est Cumino simillimum quod Græci uocant Ammi. Quidam uerò Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uideli-

Ammios consideratio.

Ruel. lapsus.

L 2 cet

Monachoru error.

Ammios uires ex Gal.

Nomina.

cet quia efficacius in Aegypto indicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigitur, & cum alimentis interponitur. hæc Plinius. Ceterum non equidem negauerim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hætenus uerum non reperiatur. Siquidem Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uersatus, ex Patauio, ubi horti publici curant gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Verum enim uero huic sanè illud non adstipulari certum est, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseuerant. nam præter rationes, error satis ex suis scriptis exploditur, utpote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fatcantur. Herbe, quam uocant Ammi, semen, ut Galenus testatum reliquit libro vi. simplicium medicamentorum, maxime est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuiumq; partium: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quòd & digerat, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio intenso. Planta, quæ Græcè ἀμμι, Latine item Ammi uocatur: Arabicè, Nanchach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italice, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRVM.

CAP. LXII.

Coriandri facultas ex Gal.

CORIANDRVM, aut coriannum uulgaris est notitia: uim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes: carbunculosque sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumæue argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, ardentis summæ cutis inflammationes emendat.

CORIANDRVM omnibus notissimum est. In cuius facultate indaganda Galenus productus est, ut longum sermonè faceret contra Dioscoridis sententiam lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Coriannon, siue Corion, aut utcumque uocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon, nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dicitans, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentia amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Ceterum ego cuiusq; particulatim affectionis causam enarrabo, tamen si propositum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed fortè nihil obstabit: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primum ergo non Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maxime hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; redita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixu parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidè transeunt: ceterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiannum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neq; enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquam inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quæ facultate sunt frigida, neq; quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandū est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, et quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltē sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata est, id uerò neutiquam concedendum. Itaq; ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrū, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utiq; inflammationum

inflammatum est, & flauum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, cum determinata, ac definita experientia, cuiusque medicamenti facultatem explorandum censuimus, quam maxime fieri posset, simplicissimum eligi affectum consulimus. At plerique medici neque quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt: neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uero is, qui uocatur ab omnibus nobis uisitate, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas conspiciuntur, sicut aliud scirrholes, ut compositorum morborum non paruus acruetur numerus. De quibus copiosius, cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicitur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquam ab antea dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, eum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quod longe à refrigeratione absit Coriandrum, uel ex ijs, que ipse scribit Dioscorides, discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento dissoluit. Quod uero nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissoluendis strumis, uel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, que omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porro uero ac in re Galeno maxime refragatur Auicenna, qui in ipsum aperte inuebitur lib. II. cap. CXLIII. sic inquit. Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diuersis facultatibus, etsi terra facultas in eo cæteris excellat, simul cum aqua quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verum, ut ego conijcio, aequitas, que in ipso reperitur, absque dubio frigida, non quidem tepida existit: nisi ei forsitan admisceatur aliquid excoalfacientis substantiæ, que sui tenuitate uelociter in aurâ euanescat. Quapropter dixit Hucenaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cum frigida eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo. quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse euenisse putandum ex ea caliditatis particula, que dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissoluit, quoniam igitur pacto frigidum erit? Cui facile responderi potest id agere Coriandrum sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperitur in eo aliqua tenuis facultas, que in profundum penetrare possit, frigida substantia exterius relicta. Sed cum bibitur caliditas illa resoluitur. quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Que etsi aliquid in se rationis, ac ueritatis habere uideantur; tamen cum omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas, tum facultates inuestigauerit partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, et coloribus, partim denique ex longa experientia profundissime philosophiæ coniuncta, operæpretium est eius potius ac quiescere sententiæ, quam reliquorum omnium. Veruntamen Brasauolus in hoc maliuit fortasse cum Auicenna errare, quam cum Galeno recte sentire. Qui præterea cum nescierit, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium uolumine, satiuum tantum reperiri Coriandrum. Cæterum quod in hoc capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commouere, quodque alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, eiusdem succum potum interimere; ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum profusus damnauerint. Sed id nunc certe mihi uidetur iniuste factum. siquidem Coriandrum mentem non commouet, nisi largius & immoderate sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si uinum etiam, cuius tamen est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, strangulatus, & mortem denique infert? quod si moderate bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiuuat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obstet, quo minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maxime proficit, si tamen parce & modice sumatur. Quippe ab eius usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. VIII. cap. IIII. de compositione medicamentorum secundum apertissime adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, utpote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probe concoquatur. Quæ auctor è hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facile colligamus licet, quod non sit admittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri usum omnino fugiendum esse censent. nos enim iam non omnem eius usum, sed immoderatum tantum, ut nocuum, uitandum esse existimamus. Id Græcis κοριανδρον, & κοριανδρον appellatur: Latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbara, seu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hispanis, Culantro, & Ciliandro.

Coriandri facultas ex Auicenna.

Brasauoli error.

Coriandri seminis usus.

Nomina.

Ἱεράκιον. HIERACIUM.

CAP. LXIII.

HIERACIUM magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, cauum: folia ex interuallis rariuscule diuisa, similia soncho per ambitum: luleos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modice substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusque prodest. Succus erosionem stomachi forbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos

L 3 tencros,

teneros, uirentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

HIERACIVM MAIUS.

HIERACIVM MINUS.

Hieracij con-
sideratio, & ui-
res ex Plin.

HIERACIVM tam maius, quàm minus frequentissimum ubiq; in Italia nascitur, soncho non admodum disti-
mille. Horum autem non reperio Galenium mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simplicium medicamento-
rum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. x. cap. vii. inter lactucarum agrestium genera, sic inquit. 40
Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem eam
sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoq; papaueri similis. Carpitur per messes inciso caule. Con-
ditur in sicili nouo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatri-
ces, adustionesq; omnes, præcipue caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus aluum
purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex ace-
to bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commisto uino ex ace-
to. Alijs quoq; uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ uesciæ nocent, item psimythio ex-
cepto. Imponuntur & uentri ex melle, atq; aceto ad detrahenda uitia alui. Urinæ difficultates succus emendat. Cra-
teuas cum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ
sunt, somnum faciendi, ueneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc nõ
paucæ restant, quoniam inflationes discutunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adiuuant: cruditatem ipse nequa-
quam faciunt. Nec ulla res in eibis auiditatem incitat, inhibetq;: eadem in causa alterutrinq; modus est. Sic & alui
copiosiores soluant, modicæ sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atq; ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. 50
Stomachi
dissoluti utilissimè adiuuantur, in eo usu, & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes.
Si crassior pituita sit, scillite, aut uino absinthite: si & tussis sentiat, hyssopite admisto. Dantur coeliacis cum in-
tubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad uesciæ uitia.
Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoq; profunt recentibus, priusquàm pustulæ fiant cum sale illite. Vl-
cera etiam, quæ serpunt, coercet, initio cum aphronitro. mox in uino tritæ igni sacro illinuntur. Conuulsa, & lu-
xata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex uino, & polenta. In cholera quoq;
coctas patellis dederunt: ad quod utilissimæ, quàm maxime caule, sed amaræ. Quidam lacte infundunt. Desfructi
ij caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracis, quàm sylvestribus Lactucis uires contri-
buit. 50
Nomina. Quod Græci ἱεράκιον, Latini similiter Hieracium uocant: Itali, Hieracio.

APIVM HORTENSE.

APIVM PALVSTRE.

HIPPOSELINVM.

Σέλινον. APIVM. CAP. LXIII.

HORTENSIS Apij herba ad eadem, ad qua coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut polenta illinitur: aestuantem stomachum mulcet: mammarum duritiam ex lacte concreto contracta; reprimit. Vrinam ciet, siue crudum, siue coctum edatur. Decoctum eius, radicisque potum, uenenorum noxae resistit, cum uomitiones excitet: aluum cohibet. Semen vehementius vrinam pellit: contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes discutit. Admiscetur medicamentis, qua dolorum leuamenta praestant, theriacis quoque, ac tussis remedijs.

Eleoselinum in humidis nascitur, fatiuo grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est dodrantem alto, ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicuta, multo tamen tenuiora: semine cumini oblongo, acri, & odorato, tenui. Nascitur in petrosis, & montibus. Vrinam ciet, semine, ac radice in uino potis: menses trahit. antidotis, necnon medicamentis vrinam cientibus, & exalfactorijs, inseritur. Nec hallucinari nos oportet, existimantes oreoselinum esse, quod in saxis prouenit: aliud enim est petroselinum. Petroselinum in Macedonia prouenit, in praeruptis locis, semine ammij, odoratiore, sapore acri, aroma olente. Vrinam ciet, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & uesicae doloribus, in potu subuenit. Admiscetur antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui smyrnion, quanuis aliud sit, quod proprie smyrnion dicitur, ut paulo post referemus. Est autem maius, & fatiuo

& fatiuo apio candidius: caule alto, cauo, molli, habente veluti lineas: folijs latioribus, in puniceum uergentibus: coma roris marini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequam deflorescat. Ea semine turget nigro, oblongo, acris, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus nascitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctave estur. Folia cum caulibus, decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut potio semine ex mulso vino menses ciat: algentes calfacit potu, aut illitu: vrinae stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

- Apij hortensis confid.** PVTANT dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, ijq; præsertim, qui diu uersati sunt in simplicium medicamentorum inquisitione, quicq; multum laboris ac studij impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam restituerent, nil aliud apud antiquos satiuum fuisse Apium, quàm uulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimum. Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare: cum nostrum hoc notis omnibus sit præditum, quibus constare Apium ueteres tradidere. Plinius siquidem libro xx. cap. xi. naturalis historie ita scribit. Apio gratia uulgò est: namq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiam confirmare uidetur Galenus lib. ii. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Apium inter cetera familiarissimum est, & ori, stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in uulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Ceterum quantum id uarios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet; scripsere tamen tum Chrysippus, tum etiam Dioscoridus (ut Plinius auctor est) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis fratribus dicatum. Ipsius quoq; uisus claritati inimicum. Caule semine uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui edierint, sterilem facere mares, foeminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt. Innocentior tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cum igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea susfragantibus, constet uulgare Petroselinum legitimum esse Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus satiuum Apij uicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, siue Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi uocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, & palustribus locis nascitur, caule, & folijs satiuo maioribus, rarioribusq;. Eaq; propter Theophrastus lib. vii. cap. vi. de plantarum historia, de eo differit his uerbis. Paludapium, quod apud aquæ ductus, et in paludibus prouenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est, odore, sapore, figurâq;. Hinc itaq; fit, ut Ruellio minime ad stipulandum censeam, qui plantam nobis Italiam Macerone uulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atq; etiam in proxima Smyrnijs commentatione dicitur) non parua sanè inter uocatum Macerone, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apij porro in montibus nascentis, quod ideo Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur superiorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit deprauata, ut ferè suspicor. Verum Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt folijs cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter uerò caule anethi, minuitore tamen. Unde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco deprauatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur, καὶ τὰ Φύλλα ἔχει κωνέω ἐμφεῖν, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, καὶ τὰ Λαῖα ἔχει κωνέω ἐμφεῖν hoc est, capitula habet papaueri similia. In quam opinionem hos facile potuit adduxisse uulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modo dixi) Dioscoridis lectionem uiciatam putauerim, quàm Theophrasti, licet contra senserit Hermolaus. Nam præterquam quòd Theophrasto subscribat Plinius, est Oribasij codex, in quo non κωνέω, sed κωνέω legitur. Præterea ipse sæpenumero uidi Apium in montibus nascentis, quod à Theophrasti, & Plinij pictura nullis prorsus notis distinet. Prouenit enim folijs cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apij generi maxime ad stipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apij longè magis proprium est folijs consurgere cicutæ modo per ambitum laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaueri similibus incluso. Sed an legitimum Petroselinum Macedonicum uocatum, in Italia proueniat, nò equidem asserere ausim, etsi Monachi illi, qui in Mesuem scripsere, se in Romanis quibusdam montibus illud adinuenisse testentur. quòd tamen (si uera referunt) Romanum quidem, non Macedonicum appellandum fuerit. Quod uerò Hipposelinum uocatur, nil certè aliud esse opinor, quàm quod nonnulli hodie Leuisticum nominant, grandius planè inter omnia apiorum genera, adeo ut merito Hipposelinum dicatur. Id sanè notis omnibus refert Hipposelinum: licet Brasauolus Ferrariensis herbam Macerone uulgò uocatum falso Hipposelinum existimet, à peruersa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris uerò nigram reddidit, cum tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Macerone Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cum hæc coloris radicem opposita qualitate inter se discrepent. Huius Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folijs paludapio proximis: caule magno, ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra: nigroq; etiam semine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortasse auctoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animaduertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum, cum alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrniun potius. Id quod ex eo conisci potest, quòd Dioscorides, itemq; Galenus asserant, nonnullos inueniri qui Hipposelinum à Smyrnio non separent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Ceterum hac in re etiam Fuchsius, cuius tamen pace dixerim, aperit hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Leuisticum uulgò uocatum, Smyrnijs loco in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs

taris depinxerit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper au-
 ctum edidit. Nam etsi primum rectè scribat, illud quo officina hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoseli-
 num, id est apium palustre; tamen postea perperam (meo quidem iudicio) scriptis tradidit, petroselinum semen seplasijs
 apij semen uocari, atq; in eius locum usurpari. Etenim eleoselini semine, non petroselini, quod nobis hætenus deside-
 rari existimo, apij seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopœi, idq; etiam apij semen nuncupant. Apij meminit
 Galenus libro VIII. simpl. medic. sic inquit. Apium usque adeò calidum est, ut & urinas, & menses cieat. Flatus
 quoq; discutit, & magis semen, quàm herba ipsa. Sed & oreoselini, & hipposelini similis uis est: uerum hipposelinon
 imbecillius est, oreoselinum ualentius. Eodem quoq; libro superius tamen, de Petroselino disseruit his uerbis. Petro-
 selini semen maxime usum est, cum tota etiam herba una cum radice similem, sed imbecilliozem, facultatem fortiatur.
 10 Est autem ut gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc menses, & uri-
 nas large prouocat. Flatus quoq; discutit. Fuerit itaq; & ipsium tertij ordinis tum excofcacientium, tum desiccantiu.
 Sed de Petroselino Macedonico fusius differens libro primo de antidotis, ita scribit. Quod ad Petroselinum attinet,
 laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nasci-
 tur, nomen imponentes. Verum exiguum est prorsus quod ibi prouenit, cum & præruptius, & angustus is locus sit.
 Estreaticum itaq; Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum
 terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonio accidit, quod in Attico melle, & uino Falerno contingit. Merca-
 tores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, sic petroselinum Macedonicum adue-
 hunt, cum tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verum in
 Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atq; ut mel ex insulis Athenas af-
 fertur; sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq; & propè totum in Thessaloni-
 cam: inde uerò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam eum in exiguo quodam
 Italiae agro Falernum proueniat, complura alia uina in Falerni speciem à uini magistris concinnantur, quæ perinde
 atq; Falernina, in omnes prouincias Romano imperio subiectas importantur. Tibi uerò si petroselinum Estreaticum
 quandoq; deeerit, ne peiorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis uenenis, si ue-
 nenatorum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut tormin-
 bus, uentriculo debili, aquæ inter eum, & id genus alijs, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non pro-
 mittit. Ad hæc Estreaticum petroselinum theriacam plane amariorem facit, præsertim cum recens adhuc imponitur.
 differt enim ab alijs petroselinis, quod ut acerrimum, ita quoq; amarissimum est. Σέλιον κηπίον id Græci, quod
 Latini Apium hortense, nominant: Mauritan, Charfs, Carfi, seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello:
 20 Germani, Petersilien, & Peterlin: Hispani, Perexil: Galli, Persil de iardin. Id uerò ἐλεοσέλιον Græci dicunt,
 quod Latini, Apium palustre, & Paludapium: Mauritan, Aj-
 lis: Itali, Apio palustre: Germani, Epffich, & Eppich: Hispan,
 Perexil dagoa, & Apio: Galli, Persil de leau. Quod autem ο-
 γεοσέλιον Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritan,
 Acraselinum: Itali, Apio montano: Hispani, Perexil montesino:
 Galli, Persil des montaignes. Ηετροσέλιον deinde id Græcis di-
 citur, quod item Latinis Petroselinum, & Italis, Petroselino.
 Postremo ἵπποσέλιον id Græcè uocatur, quod etiam Latine
 Hipposelinum: Arabicè, Salis: Italicè, Hipposelino: Germanicè,
 Liebstockel: Gallicè, Ache, & Ache large.

Apij generu uires ex Gal.

Nomina.

SMYRNIVM.

Σμύρνιον. SMYRNIVM. CAP. LXV.

SMYRNION, quod in Cilicia petroselinum uo-
 cant, plurimum in Amiano monte gignitur. Caulem ha-
 bet apij, & stolonum multos: folia latiora, suppingua,
 ad terram infracta, robusta, odore medicato, cum qua-
 dam acrimonia iucunda, colore in luteum languescente:
 capitibus caulium orbiculatis, ut anethi: semine brassi-
 cæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum
 alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri,
 fauces mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger,
 intus viridis, aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & col-
 libus, atque squalidis, & limitibus terrenis. Vis radice,
 herbæ, & seminis excofcacere. Folijs muria maceratis ad
 obsonia utuntur: aluum sistunt. Radicem contra serpen-
 tium ictus bibere conuenit: tussis, & orthopnoeas miti-
 gat: vrinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores,
 collectiones, duritiasq; discutit: vulnera ad cicatricem
 perducit. partus abortu uitiat, si feruefacta subiiciatur.
 Semen lienis, renum, & uesicæ uitijs prodest: menses, &
 secundas

...obsonia

...partus

secundas pellit. commodè datur ischiadicis in uino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropticis in potu, & contra febrium circuitus.

Smyrniij confideratio.

SI SMYRNII singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur rectè, diligenterq; expendantur, facile quidem perspicui poterit, Smyrniium ei herbæ simillimum esse, quæ à nostris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est caule apij, stolonibus multis referto: folijs latioribus, suppinguibus, robustis, ad terrâ uersis, odore medicato, cum quadam acrimonia incundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit aneibi modo: semine brassicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice deniq; nititur odorata, acri, succosa, ac molli, quæ exteriori cortice nigricat, interiore uerò parte ex albo uirescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrniio Dioscoridem reddidisse. Verim quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obrudet nobis semen, ut quod Maceroni nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum uolumus, quòd cum cæteræ in uniuersum notæ illi respondeant, facile in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porro quanuis memoriæ non prodiderit Dioscorides, quòd Smyrniium seratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud seritur, sed quòd sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, incultis, ac saxosis locis; Plinij tamen etate passim in hortis serebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat lib. XIX. cap. ultimo, ubi Smyrniium inter hortensia referens, inquit. Et Smyrniium olus iisdem locis seritur, myrrhamq; radice respicit. Idem quoq; testatur Galenus, quòd ipsum inter olera communeret libro XI. de aliment. facultatibus, & de eo scribat in hunc modum. Smyrniium non est insuauis. Ideoq; Romæ plurimum uenit. Multò autem acrius est, & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hipposelinum, & ston: & mulieribus menses mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerat plantæ, nondum caulem habenti, sicut neq; tum apium habet. Postea uerò caule accedente, tota planta incundior redditur, siue quis crudam ipsam, siue coctam mandat, siue ex oleo, & garo, siue uinum, siue acetum uelut adijcere. Nonnulli cum aceto, & garo tantum edunt, ueluti apium: alij uerò paululum olei ijs adijciunt. hæc cuius sanè uerbis liquidò apparet, Smyrniium ueteribus etiam inter olera fuisse receptum. Galeno nimirum adstipulantur ea, quæ de Smyrniio mihi retulerunt Siculi. namq; ij affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atq; eam ueris tempore (ut etiam Galenus perbibet) caulem tenerrimum emittere: qui non folium edendo sit, sed gratiam quoque ineat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaq; fortasse, uel etiam ualidioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrniium esse nostrum dictum Maceronem constanter asseruit.

Ruellij opin. improbanda.

IMPERATORIA.

Smyrniij uires ex Galeno.

Quorundam hallucinatio.

Imperatoriz plantæ descriptio, & uires.

Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronè esse Paludapium. Smyrniium uerò eam esse stirpem certò putet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuecchia. Smyrniij tum historiã, tum facultates descripsit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Smyrniium quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fueritq; apio quidem ualidius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq; & urinas mouet, calidum, siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem & ipsum Smyrniium, minus uerò petroselino, & smyrnio acre. Proinde & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccet. Sed & digerere, quæ indurata sunt, ualet. Reliqua uis eius apio, & petroselino similis est. Quocirca et semine eius utimur ad menses, urinas, & asthmata, siue anhelationes. hæc Galenus. Cæterum non desunt ex recentioribus, qui hallucinantes contendunt, plantam Imperatoriam uulgò uocatam legitimam esse Smyrniium, argumento quòd eius radices exterius nigrescant, interius uerò uirescant. Verim ij ex eo aperte decepti deprehenduntur, quòd non animaduuerint, an hæc plantæ cæteris inter se notis conueniant. Sed posteaquam de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis maiestatem, uirumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic eius tum historiã, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, folijs sphondylis minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cuius cacumine umbella floribus candidis ornatur: e quibus postea semen prodit seselis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq; quæ foris nigra est, intus uerò subuiridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamarã,

maria, & odorata. Ex quo non temere aliquis conijcere potest, Imperatorie radicem excalfacere tertio excessu cō-
pleto, uel quarto inchoante: siccare uerò secundo. Discutit hæc mirifice tum uentriculi, tum intestinorum, tum etiã
uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus ac uentriculi torminibus maxime utilis est. Cit item menses, atq; irinam.
Fouentur eius decocto uiliter in dolore dentes, præsertim si in uino austero radix decoquatur. Eadem ex uino pota
uteri strangulationibus prodest. conceptum adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commansa
est ueluti præstantissimus apoplegmatisimus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem contrita,
uinoq; subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, conuulsis, auxilio est. Atunt nõ
nulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora una ante acceptionem, ex uero biberint. Oris balu-
tum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemijs morbis, uenenis ferè omnibus, ac uenenosorum animalium tum
moribus, tum ictibus opem præstat. Asthmaticos, seu anhelosos uuuat, obstructiones aperit, aqua inter cute laboran-
tes sanat, itemq; liene affectos. In summa excalfacit uniuersas corporis partes, quas frigus occuparit. Ut hinc pã-
lãm fiat, herbam hanc non immeritò sibi Imperatorie nomen asciuisse, cum tot tantisq; uiribus prædita sit. Σμύρ-
νιον id Græci, quod Latini item Smyrnum, & Olusatrum, nominant: Mauritanii: Itali, Smirno, & Ma-
cerone: Hispani, Apio Macedonico.

Nomina.

Ἐλαφόβοσκον. ELAPHOBOSCVM.

CAP. LXVI.

ELAPHOBOSCO fœniculaceus caulis est, aut
rorimarino similis, geniculatus: folijs duùm digito-
rum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum
asperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia um
bellas anethi similes, & femina eiusdem: florem subluteum:
radice ternùm digitorum longitudinis, & cras-
situdinis unius, candida, dulci, esui apta. Caulis tener
pro olerè manditur. Contra serpentium ictus, datur
semen in uino. Fama autem est, hoc pabulo ceruas ser-
pentium moribus resistere.

dos fluciovt
omvobit

QUANQVAM aliqui profitentur, se Elaphoboscum in
Italia inuenisse, atq; etiam quibusdam in hortis ostendere; herba
tamen, quam pro eo demonstrant, folia profert incisuris multis
diuisa, læuiq;. Adeo ut hinc perspicue intelligi possit, eam à le-
gitimo Elaphobosco plurimum distidere, si Dioscoridi magis,
quàm Plinio fides est adhibenda. Plinius siquidem libro, & cap-
XXII. Elaphoboscum folijs smyrnij, & semine corymbaceo de-
pinxit his uerbis. Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum,
digni crassitudine: semine corymbis dependētibus, simili effigie,
sed non amaris: folijs olusatri. & hoc laudatum in cibus. hæc
Plinius. In quibus uerbis, quod ea planè à Dioscoride dissentiat,
Manardus Ferrariensis Plinij codicem deprauatum esse existi-
mat. Ceterum Ruellius tradit Elaphoboscum legitimũ pau-
cis hodie cognosci, etsi frequens ubiq; reperitur, illudq; esse cõ-
set, quod uulgo officinis simul & herbarijs Gratia dei nomina-
tur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij
sententiam non admittendam, quin potius explodendam putauis-
sim, si per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos supe-

Elaphobosci
confider.

in fluciovt
dos comi

Ruellij opin
suspecta.

rius differuimus in byssopi commentatione, & qua officinæ utuntur. Quippe quod hæc caule, & folijs byssopo sit per-
similis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantam esse eodem nomine appellatam,
aut Ruellium omnino deceptum existimauerim. Ipse equidem herbam quandam sæpius uidi, tum in Tridentino, tum
in Goritienfi agro, cuius etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondet, ut non potuerit a-
nimus non inclinari ad credendum, hanc legitimum esse Elaphoboscum. Paucis admodum Elaphobosci facultates
perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Elaphobosceus facultatis est calidæ, & te-
nuium partium, ac proinde exiccatorie secundo maxime excessuum ordine. Eius nomen Græcum est Ἐλαφόβο-
σκον: Latinum similiter Elaphoboscum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphobosco.

animoft

Elaphobosci
facul. ex Gal.

Nomina.

Μάραθρον. FOENICVLVM.

CAP. LXVII.

FOENICVLVM, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ
decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam excitet. contra serpentium
ictus in uino conuenienter bibitur: menses ciet. in febribus nausæam, & stomachi feruorem ex aqua
frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, moribus canum medentur. Succus cau-
le, &

le, &

FOENICVLVM.

Fœniculi con-
sideratio.

Fœniculi vi-
res ex Gal.

Nomina.

le, & folijs exprimitur, & in sole siccatus, in medicamen-
ta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem commo-
dè temperantur. Extrahitur succus ad eadem ualens, etiam
semine uiridi, ramulisque, & radicibus prima germina-
tione incisus. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, suc-
cum reddit gummi similem. Caulem medium, dum her-
ba floret, rustici demetunt, ignique admouent, quò faci-
lius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius
succo est, ad medicamenta oculorum.

Ἰππομάραθρον. FOENICVLVM ERRATI-
CVM. CAP. LXVIII.

EST & syluestre fœniculum, magnum: fert autem se-
men cachryi simile. Cuius radix iucundè olet, potaque
stranguriæ medetur: menses imposta ciet. Ventrem sistit,
radice, aut semine potò: contra serpentium morsus auxi-
liatur, calculos comminuit, regium morbum expurgat.
Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum hauatum:
fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri
genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, ro-
tundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & ui-
ribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

FOENICVLVM tam erraticum, quàm satium omnibus
in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense uere
incunte, locis apricis, & modicè saxosis. quippe quod non minus
in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat,
quàm utile sit in medicamentis. Fœniculi meminit Plinius lib. x x.
cap. x x i i i. sic inquit. Fœniculum nobilitauere serpentes, gu-
statu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius resciendo.

Vnde intellectum est, hominum quoq; caliginem præcipuè eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole sic-
catur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit et-
iam è radicibus prima germinatione incisus. Est & in hoc genere syluestre, quod alij Hippomarathron, alij Myrsi-
neum uocant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. nascitur in calidis,
sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius,
qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse uidetur. Porro alterum syluestris Fœniculi genus, cuius semen corian-
dri effigiem refert, à nemine hætenus, quod sciam, in Italia cognoscitur, & ostenditur. Fœniculum, ut memorie
prodidit Galenus libro v i i. simplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacien-
tium censeretur. Desiccatur uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac pro-
creat. quod si admodum desiccaret, non sanè generaret. Suffusus eadem ratione auxiliatur. Urinas, mensesq; ciet.
Est & alterum Fœniculum syluestre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen am-
plius quàm domestici, desiccandi uim obtinet. quocirca uentrem quoq; eo nomine sistere uidetur. Nec sanè manifesta
illis inest adstrictio. Huius non radix modò; sed & multò magis semen cachryi adsimile est: potestq; & calculos fran-
gere, & auriginosos sanare, mensesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius.
Aliud est Hippomarathrum, cuius semen rotundum est, & acre, simile semini coriandri, facultate quidem hippoma-
rathro simile, sed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Ratenigi: Ita-
lis, Finocchio: Germanis, Fenchel: Hispanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil.

Δαύκος. DAUCVM.

CAP. LXIX.

DAUCVM aliqui daucium uocant. Creticum folijs fœniculo simile, minoribus, & tenuio-
ribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, suauissimi
odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolescit. In saxosis na-
scitur, & locis sole illustratis. Aliud eius genus, syluestri apio simile, acre, odoratum, aroma o-
lens, feruentis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus folijs coriandri,
floribus albis, capite, & semine anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, cœ cumini, acri. Om-
nium semen excalfacit. potum urinam, menses, & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tuf-
sim mitigat. phalangiorum morsibus potù in uino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis dun-
taxat in alijs generibus inualuit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra venenatorum in-
iuriam in uino bibitur.

TAMETSI

DAUCUM.

TAMETSI nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendunt, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsam Paulum; ij tamen, quantum equidem sentio, manifeste falliprehenduntur. Nam etsi recte dici possit, Daucum esse sylvestris pastinacæ genus; non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cuius paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam, & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ijs sanè seorsum non differuisset, neq; alterum ab altera proprijs capitibus distinxisset. Ceterum cum non desint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uidendum est, an ita se res habeat. Mibi quidem inter eas discrimen fieri uoluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse uarias utrisq; tribuerit uires, easq; diuersis locis descripserit. Dauci siquidem libro VI. Pastinacæ uero lib. VIII. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaq; fit, ut aperte coniectam, Galenum inter illa discrimen nouisse: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorù præsertim sententiam, ipsius Galeni testimonio, facile explodi posse putauerim, nec solum quòd diuersis capitibus utriusq; uires speciatim tractauerit; sed quia libro VI. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissime ostendit, cum inquit. Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè uerbis Galenus perspicue satis declarare uidetur, Daucum nõ sibi, sed alijs

Dauci consideratio.

Quorundam error.

pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim; sed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri. quorum illud Italis frequentius est, quòd sylvestrem pastinacam emulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantum afferri existimauerim. Porro Daucus, qui coriandri folijs prouenit, & semine cumino simili, in quam plurimis etiam Italiæ locis reperitur. Dauci uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum supra citato, ubi ita scribit. Daucus, quæ quidam staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, ceterum in omnibus uehementior. At domesticus comestibilis quidem, sed imbecillior. Acrem, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter iam comprehensa flatuosam quiddam obtinet, ac uenericum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad uenerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis uerò planè statu caret, quòd ἀψυτον uocant: ac proinde urinam, mensesq; citet. Atque hæcenus de facultatibus dauci Galenus. Qui subinde de semine eiusdem scripsit, eiq; seorsum uires suas reddidit his uerbis. Dauci herbe semen exalfaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tum urine mouendæ medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, foris impositum. Ipsa uerò herba similem quidem uim obtinet, tamen semine infirmiore, nimium ob aqueæ humiditatis misturam, quanquam utique & ipsa calida sit temperie. Δάκκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Ducu, Gezar, seu Ciezar: Italis, Dauco: Germanis, Beruartz: Hispanis, Dauco Cretico: Gallis, Carote sauages.

Dauci uires ex Galeno.

Nomina.

Δελφίνιον. DELPHINIUM.

CAP. LXX.

DELPHINIUM furculos emittit à radice una sesquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuisa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræsentant: unde tractum nomen est. Flos uiolæ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Aiunt enim obiecta herba, scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota uerò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis, & apricis. Alterum est delphinium, quod Romani buccinum uocant, superiori simile, sed folijs, & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus.

QUANQVAM scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet; in Italia tamen nemo hæcenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest, ut putauerim unquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunque suspicatus, hoc Delphinij caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno, Orbasio, & Paulo: cum tamen horum alius historiam, alius uires plantarum ex Dioscoride bona fide in suo quisq; simplicium censu referat. Ceterum non desunt etiam qui uelint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani uulgò uocant Ritter-sporn, id est, Equitis calcæ, herbariorum uerò uulgus Consolidam regalem: quam nos inter sylvestris Cumini generis

Delphinij consideratio.

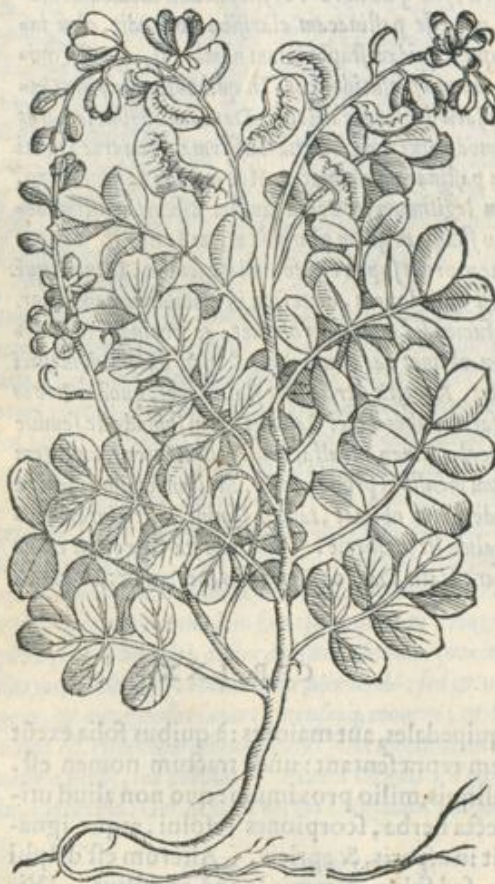
Quorundam opiniones reprobatae.

M nera

nera superius retulimus. Verum cum hæc unum tantum emittat à radice caulem, non autem plures surculos; folia non ferat delphinorum effigie, nec flores albæ uiolæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritiâ, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione, quem iam recens locupletatum excudit. Sed ipse quoque (si rectè sentio) unâ cum illis in errore uersatur. quandoquidem non solium (ut diximus) nusquam, quod ego inuenerim, Delphinij meminere illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutantur; sed neque etiam eius caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cuius sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Vienna clarissimus iuriconsultus Ioannes Albertus Vuidmanstadius Austriæ orientalis cancellarius. Quod certè manifestò satis argumento esse potest, Delphinij historiam planè fabulosam esse, uel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non desuere præterea, qui Senam Mauritanis uocatam, siliquarum conuexitate ficti, & decepti, Delphinium esse crediderint. Quorum grauis error ita euidentis est, ut iam ab omnibus explodatur. Idq; non iniuria, quòd in Delphinio (demus eius caput legitimum esse) folia, non siliquæ, quæ delphinorum formam representent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, diuisa: flores uerò purpurei: & tota denique Delphinij facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinij occasione in Senæ sermonem incidimus, cum huius nusquam, quod inuenerim, meminerint Dioscorides, Galenus, Paulus, & ueterum Græcorum alij, sit quæ in repurgandis humoribus non modò unoxium, sed etiam summè utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena differamus, eiusq; historiam, & uires cum ex alijs, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, folijs glycyrrhizæ crassis, suppinguis, sabbarum sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, ueluti brassicæ,

Senæ delineatio.

S E N A.

Ruellij hallucinatio.

Coluteæ, & Colyteæ mentio.

purpureis intercurfantibus uenulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro suburefens, uuarum uinaceis usqueadè simile, ut non facile primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi. quo fit, ut maturefcentes, paruo uentorum flatu facile decutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idq; feri uult maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata, facile frigore deperditur, serius uerò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum uolumine, ubi sic habet ex auctoritate Abohanifa. Sena asseruatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent: ob idq; facile uentorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. hæc Serapio. Cuius postremis uerbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimauit, quæ Theophrastus lib. III. ca. XVII. de plantarum historia Coluteam appellat. quandoquidem hæc antiquis pastoribus fuit saginandis ouibus expetita. Unde facile Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro, magno errore putauit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam uocatam, ratus easdem plantas esse. Sed eius error hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Colutea siliquas profert colore in purpuram primùm uergentes, mox albicantes, flatu turgentibus, quæ si premantur, crepitum magnum edunt: semine intus paruo, rotundo, lentis effigie. Sena uerò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur uinacearum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena uerò non nisi paucis mensibus uiuat. Quo fit, ut iam omnibus palàm sit, Ruellium hæc in re manifestè cæcutiuisse, & inter Senam, & Coluteam non paruum intercedere differentiam. Et quanuis asserat Fuchsius in suis de plantarum historia commentarijs, has plantas facultate inter se minime differre; cum tamen in errore uersari putauerim, quòd certò sciam Coluteæ semen non minus, quàm genistæ uomitiones ciere. COLUTEA, ut de ea quoq; hic aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò antè citato, Liparæ propria traditur. arbor magnitudine præstans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oues mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & fimo præcipuè ouillo. Tempus serendi cum Arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cum iam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile sceno græco. Germinat primo uniuersis, triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborefcit. hæc Theophrastus. Ex quibus sanè uerbis liquidò apparet, quam maximè à Colutea differat Sena. Fuchsius & medicinæ, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore uindicans, appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio, nam Colytea

COLYTEA.

Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modo cita-
to. ubi eam ijs depingit uerbis. Arbor circa Idam proueniens,
quam COLYTEAM uocant, genus aliud est. Est autem
fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino,
lauri latifolice, sed rotundiori, ampliori; ut uel ulmeo simile ap-
pareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo au-
tem albido, neruosoq; cortice non leui, sed quasi uirgineo: ras-
dicibus per summa gracilibus, & solutis, uerum uibratis, & ad-
modum flauis. Fructu, flore; carere putatur. Ex his Theophras-
ti uerbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimum differre.
Quæ tamen etsi Theophrasti æuo Liparæ peculiaris fuerit; hoc
tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præfer-
timq; in Tridentino agro apud Ananos, ubi ego primum eam quam
plurimum ostendi. Sed ut eò, unde digressa est, iam nostra redeat
oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in deicienda aluo folijs lã-
gè præstantiores esse. Huic uerò reclamation non solum Manardus
Ferrariensis uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum expe-
rientia: etsi Brasauolus, qui Mesuem tueri uidetur, contrarium
putet. Ceterum ne quis ex altercationibus confundatur, dicam
ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod
experimento pluries comprobauit. Sciendum igitur est, Senæ fol-
liculos, qui siccati asseruantur, diuim esse generum: alterum per
se caducum, et in planta arefactum, à quo semen eximunt nigrum,
& prorsus exanidum: alterum uerò, quod ante maturitatem de-
metitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus ex-
pansum in umbra siccatur, sed hoc uenundatu rarum. Cui sanè, ut
iam millies periculum fecimus, non minor deiectiona uis inest, quam
folijs. Primum uerò genus, quo Venetijs omnes ferè officinæ sca-
tent, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam.
Ve hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatio-
ne damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decer-

Mesuis, & Bra-
sauoli lapsus.

ptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantum utuntur ij, qui Mesui falsò reclamation. In quorum numero ego
quoq; quandoq; fui. uerim enim postea integrum Senæ campium seuissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo
prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter factò periculo se habere facile comperi. Quare nostro exemplo, qui
folliculis uti uoluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi
reperiri poterunt: sin minus folijs tutius, & efficacius utantur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil uen-
triculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea,
quæ cor, & uentriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Se-
næ folijs, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius
40 Senam roborare uentriculum indicant, quam ipsam perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego
quoque pedibus eo: nam etsi quibusdam, præsertimq; mulieribus, quandoque contingat, ut epoto Senæ diluto, eorum
intestina torminibus uexentur, id nunquam ex Senæ facultate prouenire existimaui, sed ex crasis, pituitosisq; excre-
mentis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crasitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non paruum ex-
tensionem faciant, dum uiam ad exitum querunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse memini, qui diceret se
epota Sena, uentriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus, quantum extat, inter Græcos Senæ uires de-
scripsit, Senam citra noxam bilem, & pituitam deiecere memoriæ mandauit. Id quod non sine erubescencia silere coë-
git quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quam ueritatem, phar-
macum quoddam improbauerat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atque agarico conflatum, quod euidam Illustriss. ac Re-
uerendiss. Cardinalis, ac Principis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas
50 Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; exci-
piebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse assererat) maxime uentriculum lederent, immemor, ne dicam ignarus, quan-
tum præstantiæ, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituitæ præsertim infarctu exortis, Dio-
scorides, Galenus, & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Ceterum è Sena, ea magis præstat,
quæ ex Alexandria Aegypti, uel ex Syria affertur, quanuis è nostrate adhuc in agro uirente, & rosarum diluto ego
quotannis Syrupum parare consueuerim. qui tutò, largeq; omnes purgat humores. Daturq; commode prægnanti-
bus, & pueris, et cuiuscumq; ætatis hominibus. Dilutū tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exha-
let: cuius uncie quinque, uel sex aluum modestissime, & sine molestia solunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus,
& pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medica-
mentum hoc in deicienda aluo præstantius, atque ualentius, si casie nigre, aut manne, aut rhabarbaro, aut rosa-
rum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutiuum uocant, commisceatur, aut si macretur
Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ
M 2 sex,

Senæ, & eius
diluti uires.

Diluti præpa-
ratio.

Senæ uires ex
Mef. & Serap.

Nomina.

sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una, florum buglosi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & siccili vitro circumlito, siue stagnæ uase angustî orificij excipiuntur, et affusis feruentis aquæ, aut feri caprini uncijis decem, uasis osculum adeo occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis facto, igniq; calefacto uas inuoluitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnẽ facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemiæ tempore Senæ folia in mustum conijciant, uinum inde conficiẽtes, quod alii delectoriã uinũ obtinet. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut Aëtuarius ait) non bilem tantum, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, tecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructions aperit, auget iuuentutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, neruos, oculorum actem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina morbis omnibus diuturnis, & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirificè prodest delirio, amentia, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu, & epilepsia. Cor etiam roborat, si tamen ijs potissimum cõmiscatur medicamentis, quæ ipsum maxime confirmant, ueluti uiola. Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoque Delphinium appellatur: Italis, Delphinio. Quæ uerò posterioribus Græcis σένα, Latinis item Sena uocatur: Arabibus, Sene: Italis, Sena: Germanis, Senet: Hispanis, Sen de Alexandria.

Πυρέθρον. PYRETHRVM.

CAP. LXXI.

Pyrethri con
sideratio.

Pyrethri ui
res ex Gal.

Nomina.

PYRETHRVM Romani saliuarem uocant. Folia, caulemque emittit, ut daucum syluestre, & fœniculum: umbellamq; anethi, circinata rotunditatis. radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, peruncto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax. contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximie conducit.

PYRETHRI radix officinis omnibus est nota, in frequẽtiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Nascitur Pyrethrum in quibusdam quidem Italiæ montibus, sed non adeo acre, ut quod ex Orientalibus regionibus Venetias aduehitur. Huius plantas uidi primum ego in Basano Tirolensium emporio in hortulo quodam Blasij Sbaicher medici in simplicium facultate peritissimi, quæ folijs, caule, radiceq; nullis discrepantibus notis Dioscoridis Pyrethrum referebant. Verum tamen non illis erant umbellæ anethi similes, quales Pyrethro reddidit Dioscorides, sed potius flores anthemidis modo spectabantur. id quod etiam testatur Ruellius de Pyrethro, quod in Gallia provenit. Ex quo facile adductus sum, ut suspicandum putem, aut hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum negligentia deprauatum esse, aut plura Pyrethri genera reperiri. Cæterum sunt ex rei herbariæ prudentibus, qui nouum quoddam Pyrethrum ostendat, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, folijs hortensi pastinacæ proximis. Cuius radix etsi primo statim gustu aeris non sentiat; postea tamen cum diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua feruenti acrimonia mordet, ac quodammodo incendit.

Sed tamen huius acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe qui & amarior, & multo acrior, & feruentior percipiatur. Pyrethri meminit Galenus lib. viii. simplicium med. ubi eius uires ijs descripsit uerbis. Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemue facultatem obtinente: qua utique etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq; quos uoq̃ uocant, & resolutos adiuuat. Πυρέθρον sic Græcè, Latine uerò Pyrethrum, & Saliuæris herba uocatur: Arabicè, Macharcaraba, seu Hacharcharba: Italicè, Pirethro: Germanicè, Bertram: Hispanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.

Διβανθρίς. ROSMARINVM.

CAP. LXXII.

Duo Rosmarini genera. Vnum fœcundum, frugiferumque, cuius semen cachrys uocatur. Folia fœniculi habet, crassiora, & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, iucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut maiorem, multis concauum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum,